

MEZEI PÉTER*

Balás P. Elemér 1934/1947-es szerzői jogi reformkoncepciója – haladás és realitás

„Kétségtelen, hogy ezen a téren összhangra van szükség nemcsak azért, mert ez a nemzetközi egyezmény lényegesen kedvezőbb helyzetbe juttatja az említett körbe tartozó külföldi szerzőket, mint amilyent a hatályban lévő magyar szerzői jog szabályai kifejezetten biztosítanak a magyar állampolgársággal bíró szerzőknek, hanem szükség van azért is, mert az új szabályok haladást jelentenek a szerzői jog felfogása terén.”¹

1. Bevezetés

Balás P. Elemér, a szegedi jogi kar egyetemi nyilvános rendes tanára, élete alkonyán, 1947-ben, a Magyar Jogászegylet segítségével jelentette meg a „Törvényjavaslat a szerzői jogról” című, még 1934-ben – az Igazságügyminisztérium törvényelőkészítő osztályának alkalmazottjaként – készített törvénytervezetét.² Ekkor látta elérkezettnek az időt arra, hogy a már 13 éve *ad acta* fekvő javaslata nyilvánosan megtárgyalásra kerüljön, bízva abban, hogy „munkálatom aktuális és eredet alakjában alkalmas arra, hogy motora legyen a jogász közvélemény kialakításának a szerzői jog újjáalakítását illetően”.³ Ez nem azt jelenti, hogy szerzői joggal kapcsolatos nézeteinek, valamint magának a javaslatnak a részleteivel a nyilvánosság csak ekkor találkozhatott volna. Számtalan tanulmányt publikált az 1920-as és

* Egyetemi docens, SZTE ÁJTK.

¹ Balás P. Elemér: Szerzői magánjogunk *de lege ferenda*. In: Túry Sándor Kornél (szerk.): *Menyhárh Gáspár Emlékkönyv* (Acta Litterarum Ac Scientiarum Reg. Universitatis Hung. Franciscosephinae, Juridico-Politica, Tomus XIII). Szeged, A Magyar Királyi Ferencz József-Tudományegyetem Barátainak Egyesülete, 1938. 10. Továbbá lásd jelen kötetben: 343–376.

² Balás P. Elemér: *Törvényjavaslat a szerzői jogról*. Magyar Jogászegylet Könyvtára 24. Budapest, Magyar Jogászegylet, 1947. (A továbbiakban: Tervezet.) Továbbá lásd jelen kötetben: 619–793. A Tervezet részleges tárgyalását a legújabb magyar jogirodalomban lásd Ruszti Hunor: Dr. Balás P. Elemér szerzői jogi törvényjavaslata. *Jogtörténeti Szemle*, 2005/1., 41–44.; Legeza Dénes István: „Egyszer mindenkorra és örökáron” – *A szerzői jog és forgalomképessége Magyarországon*. PhD-értekezés, Szeged, 2017. 80–82.; Grad-Gyenge Anikó: *Film és szerzői jog – A megfilmesítési szerződés*. Médiatudományi Könyvtár 24. Budapest, Médiatudományi Intézet, 2016. 17–18.

³ Balás P. i. m. (1. lj.) 3.

1930-as években (még a törvényjavaslat megszületése előtt),⁴ sőt az 1938-ban a Menyhárth Gáspár emlékkötetben megjelent *de lege ferenda* tanulmány szóról szóra megegyezett a törvénytervezet általános indokolásával.

Azt, hogy mennyire időszerű volt a Balás által említett reformról gondolkodni az 1930-as évek derekán, számos körülmény igazolja. A jelen tanulmány első fejezetében röviden felvázoljuk azokat a nemzetközi szerzői jogi fejleményeket, amelyek kívülről gyakoroltak nyomást az akkor még csak 13 éves második Szjt.⁵ újrakodifikálására.⁶ Ezen túl utalunk majd a megkerülhetetlen és tagadhatatlan technológiai fejlődés gyakorolta hatásokra is. Választ kaphatunk továbbá arra, hogy Balás P. Elemér javaslata milyen mintákra épült és milyen előkészületek után született meg. A tanulmány második fejezetében a törvényjavaslat modern(itásra törekvő) és egyben a nemzetközi szerzői jogi szabályok reális ismeretét tükröző

⁴ Az alábbiakban külön nem említett vagy nem elemzett művein felül lásd Balás P. Elemér: *Szerzői jogi reformtörekvések*. A Sajtó Könyvtára (Wünscher Frigyes szerk.) 2. sz. Budapest, Csáthy Ferenc, 1927. 1–52. Továbbá jelen kötetben: 209–255.; Balás P. Elemér: Írói mű-e a lakásjegyzék? *A Sajtó* II., 1928. 34–41.; Balás P. Elemér: Osztrák döntés a rádióközlés szerzői jogáról. *A Sajtó* II., 1928. 29–33.; Balás P. Elemér: Grenzfragen zwischen Immaterialgüterrecht und dem unlauteren Wettbewerb. *Gewerbliche Rundschau* XXIII., 1929, 3–4.; Balás P. Elemér: Pour une refonte de la loi hongroise de 1921 sur le droit d’auteur. *Droit d’Auteur* XLII, 1929, 95–96.; Balás P. Elemér: A szerzői anonimitás jogi biztosítékai. *A Sajtó* III., 1929, 414–423.; Balás P. Elemér: A szerzői felelősség köre. *A Sajtó* III., 1929, 345–354.; Balás P. Elemér: A terjesztő felelősségének kérdése. *A Sajtó* III., 1929, 563–570.; Balás P. Elemér: Le droit moral de l’auteur et la radiophonie. *Revue juridique internationale de la Radioelectricité* VI., 1930, 179–182.; Balás P. Elemér: Das Recht an der Sendung. *Archiv für Funkrecht* III., 1930, 459–463.; Balás P. Elemér: Hírlapi cikk átvétele. *A Sajtó* V., 1931, 32–37.; Balás P. Elemér: Szerző nevének feltüntetésére irányuló kötelezettség. *A Sajtó* V., 1931, 199–202., 206.; Balás P. Elemér: Szerzői jog bitorlása és sajtójogi felelősség. Közéleti szereplő arcképének hírlapi közlése. *A Sajtó* V., 1931, 42–45.; Balás P. Elemér: Vasúti díjszabástáblázatok gyűjteménye mint írói mű. *A Sajtó* V., 1931, 455.; Balás P. Elemér: Hírek védelme tekintetében rádióközlés jelentősége. *A Sajtó* VI., 1932, 340–341.; Balás P. Elemér: Mennyiben van helye a szerző kutatásának? *A Sajtó* VI., 1932, 211–219.; Balás P. Elemér: Szerzői jog bitorlását magábanfoglaló könyv hirdetése. *A Sajtó* VI., 1932, 369–370.; Balás P. Elemér: A cím szerzői jogi oltalma. *A Sajtó* VII., 1933, 305–309.; Balás P. Elemér: Rádió, film és hangosfilm a szerzői jogban. Dr. Sente Andor könyvének bírálata. *Kereskedelmi Jog* XXXI., 1934, 40–42.; Balás P. Elemér: Hírlapi sporttudósítás szerzői jogi jelentősége. *A Sajtó* VIII., 1934, 27–29.

⁵ Az első szerzői jogi törvényt az Országgyűlés 1884-ben fogadta el. Lásd a megszületésének körülményeit: Mezei Péter: A szerzői jog története a törvényi szabályozásig (1884: XVI. tc.). *Jogelméleti Szemle*, 2004/3. (online elérhető: <http://jesz.ajk.elte.hu/mezei19.html>).

⁶ Maga Balás is jelezte – 1938-ban, amikor a második Szjt. már 17 éves volt –, hogy az időmúlás önmagában még nem lehet ok a reformra, annál inkább az ezen rövid idő alatt végbement jogi, társadalmi és technológiai változások. Így a novelláris úton történő módosításokat Balás elvetette. Lásd Balás P. i. m. (1. l.) 12. Ehelyett a komplett reformot (modernizálást) látta csupán elfogadhatónak. Ahogy jelezte: „mind a célszerűség, mind a helyes rendszer követelményének ezidőszert az mutatkozik, hogy szerzői jogunk a maga egészében részesüljön revízióban.” Lásd *uo.*, 13.

szakaszait tekintjük át. Nem lehet elhallgatni azt sem, hogy a tervezetnek vannak olyan passzusai, amelyek némiképp rendszeridegennek tűnnek, s amelyek végül nem is épültek be a magyar szerzői jogi dogmatikába.⁷

2. A Balás-törvényjavaslat megszületésének körülményei

1934-ben a hatályos magyar szerzői jogot a módosított 1921. évi LIV. törvény jelentette.⁸ A sors furcsa fintora, hogy e jogszabály megszületésekor a Berni Uniós Egyezmény (BUE) még nem volt alkalmazandó Magyarországon. Ahhoz az ország a trianoni békeszerződés előírásainak megfelelően csatlakozott ugyan, de erre csak 1921-ben került sor.⁹ Hogy az 1921-es Szjt. mégsem esett át számottevő változtatásokon 1922-t követően, az alapvetően annak volt köszönhető, hogy a második Szjt. kodifikálásakor már alapvetően figyelemmel voltak a BUE 1908-as berlini (és csekély mértékben 1914-ben módosított berni) szövegváltozatára.

Ugyanakkor a BUE-t jegyző tagállamok eredeti célkitűzése szerint megközelítőleg minden 20 év elteltével szükséges az egyezmény felülvizsgálata. Az ehhez szükséges munkálatok 1928-ra értek be, amikor megszületett a BUE római szövegváltozata.¹⁰ Az egyezmény tagállamai sosem voltak kötelesek a legújabb szövegváltozatot elfogadni (és ma sem azok), ám ez a más államokkal való zavartalan együttműködés érdekében erősen indokolt volt (és ma is az). Ezt a magyar jogalkotó is felismerte, és a BUE római módosítását beemelte a magyar jogrendbe az 1931. évi XXIV. törvénycikkkel. Az ebben a jogszabályban foglalt rendelkezések azonban nem kerültek beillesztésre az Szjt.-be, ezért az a helyzet állt elő ekkor, hogy a szerzői jog számos anyagi jogi rendelkezését két külön jogforrásból kellett kiolvasni. Igazán látványos volt ez például a védett művek típusai vonatkozásában.

⁷ Engedtéssék meg egy személyes megjegyzés is: nem lehet annál nagyobb öröme egy szegedi szerzői jogásznak, mint hogy ezt a tervezetet véleményezhesse egy Balás P. Elemérnek szentelt tanulmány- és forrásgyűjteményben. E feladat teljesítésekor ráadásul a kiadvány egy olyan példánya állt rendelkezésemre, amelyet a szerző maga dedikált Csekey Istvánnak („Csekey Pistának meleg barátsággal, Elemér”), korábbi szegedi oktatónak (és dékánnak), aki a megjelenés idején már a pécsi jogi kar tanára volt (majd ugyanott rövidesen ugyancsak dékáni feladatokat vállalt). E példány a birtokomba sok évvel ezelőtt Ragány Zoltán kollégám jóvoltából kerülhetett, akinek ezúttal is köszönöm e kedves ajándékot.

⁸ A közlönyállapotot lásd 1921. évi LIV. törvény a szerzői jogról (online elérhető: <https://1000ev.hu/index.php?a=3¶m=7510>).

⁹ 1921. évi XXXIII. tc. 222. cikk (1) bekezdés.

¹⁰ Balás még római nemzetközi egyezményként hivatkozott rá. Lásd Balás P. i. m. (1. lj.) 9. Amikor 1961-ben megszületett az előadóművészek és hangfelvétel-előállítók védelméről szóló Római Egyezmény, e nevet a szerzői jog világában már inkább ez utóbbi egyezményre használjuk.

Az 1921-es Szjt. ezeket ugyanis nem felsorolás jelleggel határozta meg, hanem az írói műveket emelte a védelem középpontjába, amihez képest speciális rendelkezéseket tartalmazott más műtípusokkal kapcsolatosan. Az 1931-es jogszabály 2. §-a azonban áttemelte azt a szabályozási logikát, amelyet a BUE követett, és tételesen felsorolta a jogvédett művek körét, előrevetítve, hogy valamennyi azonos védelmet élvez (néhány észszerű eltéréstől eltekintve).

Balás a *de lege ferenda* tanulmányában külön jelezte, hogy a római módosítások egy része nem igényelt érdemi változtatást a magyar jogalkotó részéről, mivel az adott rendelkezések már a magyar szerzői jogi dogmatika részét képezték.¹¹ Ugyanakkor a BUE 1928-as módosítása számos olyan elemet (újítást) tartalmazott, különösen a külföldi állampolgárok jogvédelmét illetően, amelyek nemcsak a nemzeti jogba való átültetést feltételezik, de a szerzői jogi dogmatikába való szisztematikus beépítést is. Balás szavaival élve: „ezek az újítások magyar állampolgárokra minden bizonytalanságot kizáró határozottsággal csak akkor terjedhetnek ki, ha a magyar szerzői jog tételes szabályai ugyanolyan kifejezett átalakuláson mennek keresztül, mint amilyent az említett nemzetközi egyezmény valósít meg a szóbanlevő nemzetközi viszonylatban.”¹² Ugyancsak fontos, hogy számos olyan jogi instrumentum létezett már ekkor a nemzetközi és külföldi nemzeti szerzői jogokban (különösen a személyhez fűződő jogokról vagy a nagyon speciális, de ekkoriban felfutó *droit de suite*), amelyeknek nem vagy csak nagyon korlátolt megfelelője létezett Magyarországon. Mindezek fényében nem véletlen, hogy 1934-ben indokoltnak tűnhetett az 1921-es törvény újragondolása (különösen újrastrukturálása) a nemzetközi szerzői jogi fejlemények tükrében.¹³

Hasonlóképp nem lehet figyelmen kívül hagyni az 1921-hez képest végbement számottevő technológiai fejlődést. Bár e fejlődés üteme messze elmarad ahhoz képest, ami a 21. századot jellemzi, akkoriban még az adott újítások is hatalmas léptékűnek tűnhettek. Így a hangosfilmek térnyerése, a gépzene előretörése és általában a hangfelvételek különböző módokon és technológiai megoldásokkal történő lejátszása (előadása, közvetítése) is mindennapossá vált (egyre jobban kiszorítva az élő zenét a társasági eseményekről). Ugyanitt érdemel figyelmet a rádió elterjedése, amelynek hazai megjelenésére Balás P. Elemér is korszakos jelentőségű értekezéssel reagált.¹⁴ Érdekesség, hogy miközben a jelenleg hatályos Szjt. kimondottan a technológiaselemleges szabályozás elvéből indul ki, s így – legalábbis elvileg – a tör-

¹¹ Uo., 11.

¹² Uo., 9–10.

¹³ A BUE római felülvizsgálatáról Balás P. Elemér is számot adott. Lásd Balás P. Elemér: A római szerzői jogi konferencia és a magyar törvényhozás feladatai. *A Sajtó* III., 1929, 265–280., 336–344., 392–414., 440–446.

¹⁴ Balás P. Elemér: *Rádió, szerzői jog, sajtójog*. A Sajtó Könyvtára (Wünscher Frigyes szerk.) 1. szám. Budapest, Csáthy Ferenc, 1927. 1–46. Továbbá lásd jelen kötetben: 167–207.

vényi előírások bármely technológiai megoldásra alkalmazhatóak, ez az elv még nem jellemezte az 1921-es második szerzői jogi törvényt. Ennek is köszönhetően az 1934-ben hatályos előírások erősen kötődtek a technológia mindenkori állásához, és ez a törvény szerkesztésén is jól látszott, mivel az – még erősen követve az 1884-es jogszabályt – műtípuscentrikus volt. (Vagyis a fejezeti tagolás követte az egyes védett műtípusok körét.) Balás P. Elemér törvényjavaslata szakított ezzel a megközelítéssel, és bár a technológiasemleges jogalkotás elvét ő sem ismerte (ekkor még nem is ismerhette, az csak több évtized múlva lett koncepcionális eleme a szerzői jogi kodifikációnak), szerkesztési szempontból, ahogy az alábbi jelzésre kerül, egyértelmű előrelépést mutat a normaszöveg.

Balás törvénytervezetének kidolgozásakor a magyar forrásokon felül számtalan nemzetközi példát vett alapul. Ahogy azt a *de lege ferenda* tanulmányában kifejtette, a tervezet szempontjából számos ország régebbi és modern (reform alatt álló) joganyaga szolgált forrásként, így különösen a francia mintát követő lengyel, továbbá az olasz, az egyiptomi, a portugál, a jugoszláv, a cseh, a német és az osztrák szerzői jog.¹⁵ Balás e felsorolásban ugyan csak közvetve – a lengyel példán keresztül – említi, de előtanulmányaiból is látható, hogy a francia szerzői jog határozott mintaként szolgált. (Elképzelhető, bár nem nevesíti, hogy azt a „régebbi külföldi szerzői jogi törvények” kategóriájába sorolta.)

3. A Balás Tervezet rendelkezéseinek elemzése

Szerencsés lehet az utókor, hogy a Balás-törvényjavaslat – ellentétben a minden szerzői jogász és jogtörténész által csak ‘emlegetett’, de sosem látott javaslatokkal – egyáltalán ismert és olvasható. Viszonylag ritka, hogy egy még csak meg tárgyalásra sem került normaszöveg önálló, tudományos életet is megéljen. Ebben értelemszerűen nagy szerepet játszott, hogy szerzője egyetemi oktató volt, aki minden bizonnyal komolyan sajnálta volna, ha élete egyik legfontosabb műve a feledés homályába merül. Ennek is köszönhető, hogy a törvényjavaslatot és a kapcsolódó terjedelmes indokolást 1947-ben könyv formájában is közzétette. A koncepció ugyanakkor nem csak ebből a forrásból ismerhető meg. A normaszöveg pontos felvázolása nélkül Balás *de lege ferenda* tanulmányában közölte a szerzői jogi reformtervezet általános indokolását. A jelen tanulmány a források közül a mindenkori legkorábbi változatokat teszi vizsgálat tárgyává. Így lehet az, hogy a normaszöveget az 1947-es könyvből, az indokolást pedig a *de lege ferenda* tanulmányból ismertetjük. Igyekszünk áttekinteni a legfontosabb rendelkezések tartalmát, az új elképzelések bevezetése mögött meghúzódó jogpolitikai (ideértve a

¹⁵ Balás P. i. m. (1. lj.) 9., 1. lábjegyzet.

technológiai és/vagy nemzetközi szerzői jogi) érveket/indokokat, igazolva mindezzel azt, amire e tanulmány címe is utal. Nevezetesen, hogy Balás P. Elemér ízigvérig modern, a kor kihívásaira reagáló reális és (majdnem minden elemében) elfogadható törvényjavaslatot dolgozott ki. Továbbá hogy a koncepció nemcsak éke a szerzői jog magyar történetének, de annak ellenére a fejlődés szerves része, hogy végül a javaslatot még csak nem is tárgyalta az Országgyűlés.

1938-as tanulmányában Balás a tervezet szükségességét elsősorban négy indokkal magyarázta: a nemzetközi szerzői jogi fejlődésre történő reflektálás; az akkor hatályos jogszabály hiányosságainak a pótlása; az Szjt. következetlenségeinek a megszüntetése; valamint a törvény terminológiai megújítása.¹⁶

Ez utóbbival kezdte Balás elemzését is, ezért érdemes nekünk is ezt az utat követnünk. A tervezet számos kiváló kifejezés használatára tett javaslatot, így a többszörözés és a terjesztés szavak a hatályos normának is megkerülhetetlen elemei. Más esetekben azonban a szóhasználat visszhangtalan maradt. Így Balás a szerzői mű helyett a szellemi alkotás, a személyhez fűződő jogok helyett a szellemi érdekek, az egyéni, eredeti jelleg helyett „eredetiséget mutató s ehhez képest egyénien újszerű, közlésre is alkalmas”,¹⁷ az írói/irodalmi mű helyett a nyelvi alkotás, a felhasználás helyett az értékesítés, az átdolgozás helyett a közvetett elsajátítás, az átdolgozó mű helyett a másodlagos alkotás, a hanglemezek nyilvános előadása/nyilvánosságához közvetítése ellenében járó díjazás (díjigény) helyett a szerzői pótdíj és a megtérítés, a francia terminológiának is tökéletesen megfelelő követő jog helyett a szerző részesedési joga kifejezéseket javasolta használni. A terminus technicusok egy része – mélyebb nyelvészeti ismeretek híján csak feltételezni tudom – a kor szóhasználatát is tükrözhetik. Sőt, értelmük is nagyon közel áll a hatályos terminológiához. Mégsem lehet azt mondani, hogy Balás e szövegszerű javaslatai megleltek volna az 1969-es vagy az 1999-es Szjt.-ben.

Tovább haladva figyelmet érdemel, hogy az 1921-es Szjt., amint az korábban már említésre került, az írói művekre nézve határozta meg a legfontosabb (általános) szabályokat, majd ehhez képest iktatott be speciális rendelkezéseket más műtípusokra,¹⁸ illetve speciális felhasználásokra.¹⁹ Ehelyett Balás törvényjavaslata 6 fejezetből áll: általános rendelkezések (1–21. §§); a szerző jogának korlátozásai (22–64. §§); a szerzői jog bitorlásának magánjogi következményei (65–73. §§); eljárás szabályok (74–77. §§); büntető rendelkezések (78–86. §§); vegyes rendelkez-

¹⁶ Uo., 17.

¹⁷ Lásd a Tervezet 2. § első mondatát.

¹⁸ Zeneművek, képzőművészeti és iparművészeti alkotások, szövegek, térképek, földrajzi, helyrajzi, építészeti, mérnöki és más műszaki, valamint tudományos vonatkozású tervek, rajzok, ábrák, vázlatok és plasztikai művek, fényképészeti művek, valamint mozgófényképészeti művek.

¹⁹ Színművek, zenés színművek és zeneművek nyilvános előadása.

zések (87–108. §§). Ez a tagolás világosan jelzi az eltávolodást a korábbi (hatályos) szabályozás írómű-centrikus szerkesztési logikájától,²⁰ és egyben reflektál is az irányadó nemzetközi szerzői jogi mintákra.

Így a javaslat 4. §-a részletesen felsorolja a szerzői jog által védett műtípusokat, s rájuk nézve általános jelleggel rendeli alkalmazni a törvény előírásait. Ez a logika az akkor hatályos Szjt.-nek nem volt része, igaz, hogy a BUE 1928-as módosítását átültető 1931-es jogszabály 2. §-a már tartalmazta ezt a példálózó listát. A Balás által választott megoldás, vagyis hogy a védett művek típusai egyetlen jogszabályban és általános felsorolás keretében jelenjenek meg, nemcsak a nemzetközi mintákkal állt tökéletes összhangban,²¹ de a magyar magánjog hagyományainak is jobban megfelelt. Mint Balás is jelezte, az Ideiglenes Törvénykezési Szabályok 23. szakasza szerint „az ész szüleményei is oly tulajdont képeznek, mely a törvény oltalma alatt áll”. E mondat ugyanakkor nem csupán a szerzői művek védelmének jogosságát alapozza meg, de egyben e művek általános és egyenlő védelmét is.²² A Balás által megjelenített logika kijelölte az utat a későbbi, 1969-es és 1999-es szerzői jogi törvények számára is.

A szerzői jogvédelemre Balás szerint az „eredetiséget mutató s ehhez képest egyénien újszerű, közlésre is alkalmas” alkotások számíthatnak. E feltételek együttes érvényesülése garantálja, hogy megelőzhető legyen egy olyan rendszer, ahol „a szerzői személyiségnek bélyegét nélkülöző pusztá szorgalom az idő véletlene folytán részesül [védelemben]”.²³ Az angolszász *sweat of the brow* doktrínát ily módon elvető Balás a ‘nem valóságos szerzői jog’ kialakulásának megelőzését várta például a cím- és lakásjegyzékek, díjszabási táblázatok, szakácskönyvek jogvédelemből történő kizárásától.²⁴ Elismerte ugyanakkor Balás, hogy még az ilyen összeállítások is jogvédelemre tarthatnak számot, ha azok gyűjteményes műbe foglaltatnak.²⁵

A BUE 1. §-a nemcsak a jogvédett műveket sorolja fel, de azokat az alkotásokat/teljesítményeket is, amelyek védelmét vagy kizárja az egyezmény, vagy a védelemről szóló döntést egészében a jogalkotóra bízta. Mai szemmel nézve talán nem a legelőnyösebb szerkesztési logikát követve az ilyen előírásokat (például a törvények vagy sajtóhírek védelmének a kizárását) Balás a tervezet egyes rendelkezése-

²⁰ E logika értelemszerűen abból fakadt, hogy a szerzői jogvédelem történetileg elsőként az írói/nyomatott művekre nézve, azok utánnyomásával szemben jelent meg. Vö. Balás P. i. m. (1. lj.) 16.

²¹ Balás szerint „a helyes rendszer az általános szabályokon épül és az egyes művek és jogosítványok felsorolása csak példálózó lehet, csupán az általános szabályok megvilágítására, a jogalkalmazásnak konkrétumok felmutatásával megkönnyítésére szolgálhat”. Lásd *uo.*, 15.

²² *Uo.*

²³ Balás P. Elemér: A film szerzőségének problémája. *Kereskedelmi Jog XXXI.*, 1934. 135.

²⁴ *Uo.*

²⁵ Tervezet, 89. §.

zéseket tartalmazó fejezetében helyezte el.²⁶ Balás e döntését a „rendszerbeli tisztaság érdekében” hozta meg,²⁷ amelyet elsősorban az magyaráz, hogy a vegyes rendelkezések között tett említést számos más olyan tartalomról (például fényképek vagy árujegyzékek), amelyeknek a jogvédelmét el kell határolni a jogvédett művektől (szellemi alkotásoktól). E szerkesztési logika természetesen érthető, mégsem tűnik igazán szükségesnek. A BUE maga is egyetlen szakaszon belül (2. cikk) tárgyalta a védett és a védelem alól kizárt vagy a nemzeti jogalkotó által kizárható alkotásokat. A hatályos jogunk által is követett ezen logika sokkal inkább látszik segíteni a jogalkalmazókat, hiszen ezáltal lehetővé válhat a pro és kontra érvek egy helyen történő megismerése.

Hasonlóan érdekes felvetést tartalmazott a javaslat 94. §-a, amely a szabadalmi leírásoknak biztosított volna legfeljebb öt évig terjedő szerzői jogvédelmet.²⁸ E rendelkezés jelenleg nem része a magyar szerzői jogi dogmatikának. A BUE egyrészt lehetőséget ad a tagállamoknak az ügyiratok jogvédelemből történő kizárására, másrészt az Szjt. határozottan kizárja a tények/eljárások jogvédelmét.²⁹ Egy szabadalmi leírás ezen két esetkör valamelyikébe mindenképpen beilleszthető. A tervezet a hatályos rendszertől eltérő (ám az akkor hatályos szabállyal megegyező) megoldással élt a fényképészeti alkotásokat illetően is. A vonatkozásukban fennálló védelmet a szerzői jog általános szabályaitól elkülönítette, és a vegyes rendelkezések körében helyezte el. Mint azt jelezte *de lege ferenda* írásában, a fényképek megalkotása jelentős szellemi erőfeszítéseket igényel, azok mégsem tekinthetők egyenértékűnek más művekkel. Ezért rájuk nézve gyakorlati okokból speciális védelmi keretrendszer kialakítását javasolta Balás.³⁰

Balás 1934-ben, a Kereskedelmi Jog című folyóiratban megjelent tanulmányában külön felhívta a figyelmet arra, hogy „[m]ai szerzői jogi törvényünk – sajnos – semmit sem szól a legfontosabbról: arról, hogy ki a szerzői jogi védelemben részesülő alkotás szerzője”.³¹ Nem véletlen tehát, hogy kiváló újtásként a Tervezet beiktatására javasolta a magyar jogrendbe az alkotói elvet. Eszerint „szerző az, aki szellemi alkotást saját szellemi tevékenységgel hozott létre”.³² Ezen túl a szerzőt illetően a Tervezet számos további értékes megállapítást tett, így különösen a gyűjteményes mű és az átdolgozó mű szerzője vonatkozásában. Figyelmet mégis az a

²⁶ A hatályos Szjt. (1999. évi LXXVI. törvény a szerzői jogról) jelenleg ezeket az előírásokat a 2. §-ban tárgyalja, együtt a jogvédett művek listájával.

²⁷ Balás P. i. m. (1. lj.) 51.

²⁸ Vö. uo., 53.

²⁹ Vö. hatályos Szjt. 1. § (4) és (6) bekezdés.

³⁰ Balás P. i. m. (1. lj.) 48–49.

³¹ Balás P. i. m. (23. lj.) 134.

³² Tervezet, 7. § 1. mondat.

dogmatikai megoldás igényel, amely – a jelenleg hatályos rendszerben kapcsolódó jogi jogosultsággal elismert – a szerzői művek megalkotásában/interpretálásában közreműködő személyek jogvédelmét volt hivatott rendezni.

E gondolatok közül is kiemelkedik a Tervezet 7. §-a utolsó mondata, amely rögzíti, hogy a mozgófényképeszeti alkotás előállítója a szerzővel azonos jogokban részesül. Más szóval a filmelőállító egyenlő a szerzővel. Balás ezzel elvetette azt a német és osztrák jogban épp akkoriban bevezetni javasolt azon megoldást, amely a mozgófényképeszeti alkotások szerzőinek (így különösen a rendezőnek, forgatókönyvíróknak stb., vagyis a „film valódi megalkotóinak”) biztosított szerzői jogok törvény erejénél fogva történő átszállásáról szólt. Ezzel szemben Balás szerint szerzőnek közvetlenül a filmelőállítót kell tekinteni, amely megoldás a filmelőállító számottevő üzleti érdekeinek a védelmén nyugszik, méghozzá úgy, hogy a létrehozatalhoz kapcsolódó valamennyi önálló szellemi alkotótevékenység „feladja önállóságát és elismeri az üzleti szempont túlnyomó súlyát”.³³ Ugyan nehezen tagadható a gyakorlati jelentősége és ésszerűsége annak, hogy a jogok felett a filmelőállító rendelkezzen, a Balás által javasolt, szerzői joggal egyenértékű jogvédelem a filmelőállítók vonatkozásában nem fogadható el. Ez egyébként közvetlenül következik Balás saját fejtegetéseiből is. 1934-es tanulmányában ugyanis alaposan körbejárta, hogy a szerzői minőség előfeltétele a személyiség tükröződése a művön.³⁴ Balás szerint azonban „[a] mozgófényképeszeti alkotás sem a szövegírónak, sem a scenáriumírónak, sem a rendezőnek, sem a színésznek a személyiségét nem tükrözi vissza, még kevésbé a fényképezését”.³⁵ Ugyanakkor Balásnak a tanulmányban levont konklúziója szerint „mindazok, akik közreműködnek a film létrehozatalában, két uralkodó tényezőnek ellenmondást nem tűrő determináló hatása alatt állanak. E két tényező egyike technikai, másika gazdasági. Mindazt, ami a film forgalomba hozatalát megelőzi, egyfelől a gép, másfelől a tőke befolyásolja. Senki sem adhatja azt, ami saját felfogása szerint legértékesebb a személyiségében. Mindenkinek azt kell néznie, mi az, amit a gép megtúr és megkövetel, másfelől mi az, ami a gép természetével harmonizáló film minél előnyösebb értékesítését biztosítja.”³⁶ Miközben továbbra is egyet kell érteni ezen érdekek fontosságával (még a mai filmipart illetően is), látni kell, hogy maga Balás adja saját cáfolatát. A gép és a tőke ugyanis semmilyen szempontból nem tekinthető személyiségi kérdésnek.

³³ Balás P. i. m. (1. lj.) 26.

³⁴ „Az, hogy kit illet a szerzői jog, attól függ, hogy kinek a személyiségét tükrözteti vissza.” Lásd Balás P. i. m. (23. lj.) 136.

³⁵ Uo.

³⁶ Uo., 175. Továbbá: „Kényszerítő logikai erővel folyik tehát az üzleti szempont túlsúlyából az a követelmény, hogy a mozgófényképeszeti alkotás szerzőjének *közvetlenül* a filmvállalatot kell tekinteni.” Lásd uo., 176.

Akinek a gép és a technika a „kezeben” van, ugyancsak kötve van e tényezőkhöz. Más szóval a filmelőállító sem viheti bele igazán személyiségjegyeit a mozgóképalkotásba. Végül soron azt mondhatjuk, hogy épp a Balás által kritizált, a vagyoni jogok törvény erejénél fogva történő átszállásán alapuló osztrák-német modell az, amely megfelel a szerzői jog rendszertani követelményeinek, hiszen személyisége egy cégnek nincs, az mindig is hús-vér szerzőknek lehet. Nem meglepő módon utóbb ez a megoldás vált a magyar szerzői jog rendszerének a részévé.

Visszatérve a kapcsolódó jog kontra szerzői jogok kérdéshez, nagyon helyesen, a szerzői jogtól eltérő védelmet írt elő a Tervezet az előadóművészek vonatkozásában.³⁷ Balás szerint ugyanis „az előadóművészeknek nem szerzői jogot, hanem *sui generis* jelleggel csupán beleegyezési jogot lehet adni előadása eredményének készültként megrögzítése és az ily készülék értékesítése tekintetében”, s mindezt rövidebb (32 éves) védelmi idővel.³⁸ Harmadrészt, részben a hanglemezipar 1930-as évekbeli korlátozottabb kapacitásaira, valamint a rádiósugárzás ekkorra tehető kibontakozására tekintettel a hangfelvétel-előállítók és a rádiószervezetek számára a Tervezet – szélesebb körű védelem helyett – a mai értelemben vett díjigényre szorított jogot biztosított.³⁹

A Balás Tervezet egyik legfontosabb újítását a személyhez fűződő jogok törvénybe iktatása jelentette volna. Arra Balás is utalt, hogy „[a]z 1921: LIV. törvény cikk kifejezetten nem tartalmaz olyan rendelkezést, mely általános elvként mondaná ki, hogy a szerző személyiségi joga védelemben részesül”.⁴⁰ Ez részben annak is köszönhető, hogy a személyhez fűződő (akkor még személyiségi) jogok gyökerei a 20. század elejének Magyarországon az általános magánjogig nyúlnak vissza. Mint Balás jelezte, az 1928-as magánjogi törvénytervezet 107. szakasza szerint „[m]indenkinek joga van arra, hogy a törvénynek és mások jogának korlátai között személyiségét szabadon érvényesíthesse és hogy ebben őt senki se háborítsa (személyiség joga)”.⁴¹ Ez a megközelítés ekkor azt juttatta kifejezésre, hogy a személyiség jogát a magyar magánjog általános jelleggel védi, bármilyen környezetben merüljön is az fel. Ennyiben tehát a személyhez fűződő jogok oltalma – amennyiben a magánjogi tervezetet elfogadta volna az Országgyűlés – a magánjogi normákból is következett volna, külön szerzői jogi előírások híján is. Ugyanakkor

³⁷ Tervezet, 35. §.

³⁸ Balás P. i. m. (1. lj.) 22. Lásd továbbá *uo.*, 39–40.

³⁹ Tervezet, 41–42. §§.

⁴⁰ Balás P. i. m. (1. lj.) 12. Palágyi Róbert még 1957-es szerzői jogi zsebkönyvében is jelezte, hogy az 1921-es Szjt.-ben csak korlátozott jelleggel jelentek meg a szerző személyhez fűződő érdekei, s helyettük a vagyoni jogosultságok képezték a szerzői jogi szabályozás magvát. Lásd Palágyi Róbert: *A magyar szerzői jog zsebkönyve*. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1957. 11.

⁴¹ Balás P. i. m. (1. lj.) 13.

mind a BUE 1928-as módosításai, mind a mintaadó – főleg francia és német – joganyagok tartalmaztak speciális, szerzői jogi törvényben rögzített személyhez fűződő jogokat. E mintákra építkezve e jogok Szjt.-be illesztését Balás elengedhetetlennek látta.

A Balás által javasolt személyhez fűződő jogok egy része csekély magyarázatot igényel. A BUE is kodifikálta a szerzőség elismerését (névfeltüntetés jogát), valamint az integritáshoz fűződő jogot.⁴² Francia mintára került a Tervezetbe az első nyilvánosságra hozatalhoz fűződő jog,⁴³ melybe Balás a *de lege ferenda* elemzésében beleértette a visszavonás jogát (*droit de repentir*).⁴⁴ Említést és kritikát ugyanakkor a Tervezet elsőként említett személyhez fűződő joga érdemel, ami nem más, mint a mű létrehozatalának a joga. Balás egy hosszú bekezdést szánt e jog megindokolására az 1938-as elemzésében. Eszerint a létrehozatal jogának a rögzítése elengedhetetlen annak megelőzése érdekében, hogy a szerzőt se szerződéssel, se végrehajtás útján ne lehessen arra kényszeríteni, hogy a művét létrehozza.⁴⁵ Nehezen tagadható, hogy Balás fontos anomáliára hívta fel ezzel a joggal a figyelmet, azonban e problémák más jogi eszközökkel is kezelhetők (így egy szerződés megszegése egyszerűen szankcionálható kártérítéssel is, anélkül hogy a szerző alkotói szabadságába be kellene avatkozni). Nem véletlen ezért, hogy a létrehozatal személyhez fűződő jog nem vált a magyar szerzői jog részévé.

Végül figyelmet érdemel, hogy a személyhez fűződő jogok védelmét Balás nem kötötte a vagyoni jogok oltalmára rendelkezésre álló időtartamhoz.⁴⁶ Ezzel a Tervezet a francia dualista mintát alapul véve korlátlan időtartamra biztosította volna ezen szellemi érdekek érvényesülését.⁴⁷ A hatályos magyar szabályozás végül nem ezt a megoldást, hanem – apró kivételtől eltekintve – a védelmi időhöz kötött, német monista irányt tette a magáévá.

Hasonlóan haladó gondolkodást tükröz a Tervezet vagyoni jogokkal kapcsolatos szabályanyaga. Számottevő körben szélesítette volna e jogok körét Balás, ideértve az üzletszerű bérbeadást (bérlet), a rádióközvetítés és az abban foglalt művek hangszóróval történő előadását/bemutatóját, a nyilvános előadás jogának kiszélesítését a nem színpadi művekre is, valamint – francia mintára – egy korlátlan ter-

⁴² Tervezet, 11. § (1)–(2) bekezdés.

⁴³ Tervezet, 10. § (1) bekezdés.

⁴⁴ Balás P. i. m. (1. lj.) 30.

⁴⁵ Tervezet, 10. § (1) bekezdés. Lásd továbbá Balás P. i. m. (1. lj.) 29.

⁴⁶ Tervezet, 45. §.

⁴⁷ „A szellemi érdekű jogok oltalma a fénképek tekintetében *is* időbelileg korlátlan.” Lásd Balás P. i. m. (1. lj.) 49. (Kiemelés tőlem: M. P.)

jesztési jogot.⁴⁸ Ugyancsak tartalmazta a Tervezet a német szerzői jogból eredő szabad használat (*freie Benutzung*) intézményét. Eszerint „a szerző vagyoni joga nem terjed ki annak megtiltására, hogy más olyan új, önálló alkotását értékesítse, mely a szerző alkotásának felhasználásával keletkezett ugyan, de lényege nem azonos a felhasznált alkotás lényegével”.⁴⁹ Ha jelentősen más szóhasználattal is, de e rendelkezés levezethető volt már az 1921-es Sztj.-ből is,⁵⁰ és az 1969-es Sztj.-nek is a része maradt.⁵¹ Figyelemre méltó újjításként tárgyalta Balás az ugyancsak francia eredetű, a BUE-ba épp az 1928-as római módosítás nyomán beemelt követőjog (*droit de suite*) intézményét. A Tervezet lehetővé tette volna,⁵² hogy valamennyi olyan testi tárgy⁵³ továbbértékesítése vagy cseréje⁵⁴ esetén, amely a szerzői művet eredeti alakjában hordozza, a szerző a vételár három százalékát meg nem haladó⁵⁵ összegű díjazásban részesüljön. A szerzőnek járó díj megfizetésére az eladó és a vevő egyetemlegesen lett volna köteles.⁵⁶ A Tervezet ezen elemének a forradalmi jellegét az adja, hogy kiállt a BUE 1928-as módosítása nyomán elfo-

⁴⁸ Uo., 32–33. Érdekes volna tudni, hogy Balás miért a francia *droit de destination* modelljét vette alapul e vagyoni jog meghatározásakor, és nem a német korlátozott terjesztési jogot. Utóbbi vonatkozásában Joseph Kohler elméleti munkáinak és a német birodalmi legfelsőbb bíróság (*Reichsgericht*) 1906-os *Königs Kursbuch* döntésének is köszönhetően a terjesztés joga kimerül a műpéldány tulajdonjogának első, jogszerű átruházása után. A két koncepció közötti érdemi különbségeket lásd Mezei Péter: *Jogkimerülés a szerzői jogban*. Médiatudományi Könyvtár 20. Budapest, Médiatudományi Intézet, 2016. 42–45.

⁴⁹ Tervezet, 14. § (5) bekezdés.

⁵⁰ 6. § 10. pont: „a szerző beleegyezése nélkül a műnek felhasználása mozgófényképezési mű céljára, továbbá a szerző beleegyezése nélkül a műnek egyéb közvetett elsajátításai, bárminemű átalakításai vagy felhasználásai, úgymint: alkalmazások (adaptálások), átdolgozások (arrangement), kivonatok, feldolgozások, regénynek, elbeszélésnek vagy költeménynek átalakításai színdarabbá és viszont stb., ha mindezek nem egyebek, mint a kérdéses mű utánképzései ugyanabban az alakban vagy más alakban oly változtatásokkal, hozzáadásokkal vagy rövidítésekkel, amelyek nem lényegesek és nem adják meg az utánképzésnek új eredeti mű jellegét.” (Kiemelés tőlem: M. P.) Lásd továbbá Palágyi i. m. (40. l.) 54.

⁵¹ 1969. évi III. törvény a szerzői jogról, 17. § (3) bekezdés: „Új, önálló mű alkotásához idegen mű felhasználható; ez a jog azonban nem terjed ki az idegen mű átdolgozására színpad, film, rádió vagy televízió céljára, valamint az azonos műfajban történő átdolgozásra.” (Kiemelés tőlem: M. P.)

⁵² Tervezet, 16. § (1) bekezdés.

⁵³ Idesorolta Balás a képzőművészet alkotásain túl az írói és zenei alkotások kéziratait is. Lásd Balás P. i. m. (1. l.) 34. A főszabály alól kivételt az épületek és az iparművészeti alkotások képeztek volna. Lásd Tervezet, 16. § (7) bekezdés.

⁵⁴ Uo., 16. § (4) bekezdés.

⁵⁵ Uo., 16. § (6) bekezdés.

⁵⁶ Uo., 16. § (2) bekezdés. E rendelkezés a legújabb uniós joggyakorlat tükrében különös jelentőségre tesz szert. Az Európai Unió Bírósága a *Christie's v. SNA* ügyben pont azt mondta ki, hogy a tagállamok jogalkotásai kompetenciájába tartozik annak eldöntése, hogy a követő jogi díjat ki fizesse meg a jogosultnak. (Ott az aukciós ház és a műpéldány eladója vonatkozásában merült fel a kérdés.) Lásd C-41/14. sz. ügy *Christie's France SNC kontra Syndicat national des antiquaires* [ECLI:EU:C:2015:119] 30. pont.

gadott nemzetközi keretrendszer mellett annak ellenére is, hogy e rendelkezések nemzeti jogba való átültetése egyáltalán nem volt kötelező. Ez utóbbinak is köszönhető, hogy a magyar jogalkotó 1931-ben nem emelte át a követő jogot a magyar szerzői jogba.⁵⁷

A Tervezetnek a szerzői jog különböző korlátozásait tartalmazó Második fejezete némiképp bonyolult és kazuisztikus. Az önkéntes, a törvényből folyó és a közérdekű korlátozások elhatárolása részben az 1921-es Szjt. szabályozási logikáját követte, másrészt a német nyelvű jogszabályokra is alapvetően jellemző volt. Mindez azonban sok szempontból következtelen szerkesztést eredményezett. Így például a változtatás és visszavonás személyhez fűződő jogát Balás az önkéntes korlátozások alfejezetben helyezte el,⁵⁸ alapvetően annak is köszönhetően, hogy ezen jogok érvényesülése feltételhez kötött vagy kártérítés fizetését vonhatja maga után. Korlátozott jellegük ellenére is e jogok rendszertanilag sokkal jobban illelnének az általános részbe, ahogy az a hatályos Szjt.-ben is látható. Ugyancsak jó példa a következtelen szerkesztésre, hogy a Hatodik fejezet is tartalmaz korlátozásként érvényesülő rendelkezést, ilyen például a vádlott arcképének a közlésére vonatkozó előírás.⁵⁹ Hasonlóképp következtelenségnek hat az a már említett tény, hogy az előadóművészeknek biztosított *sui generis* jogvédelem a korlátozások között került elhelyezésre.⁶⁰

Hasonlóan a Tervezet reformatórius jellegéről árulkodnak a szankciótani és eljárási kérdéseket tárgyaló fejezetek. Mikor 1921-ben az Szjt. megszületett, a magyar magánjogi szabályozás még nem nyerte el végső formáját. Ugyancsak fontos, hogy az eredeti, 1884-es szerzői jogi törvényt is a büntetőjog-centrikusság jellemezte. Ennek is köszönhető, hogy az 1921-es törvényben sem a magánjogi dominancia volt jellemző.⁶¹ A magyar szerzői jog történeti fejlődésében épp Balás koncepciója hozta meg a kívánt váltást, amikor elsőként a magánjogi jogkövetkezményeket, valamint a kapcsolódó eljárási szabályokat tárgyalta.⁶² Sőt, e téren továbbbi számottevő újításokat eszközölt a normaszöveg, lehetővé téve az abbahagyás és az ismétléstől eltiltás iránti kereset indításának a lehetőségét,⁶³ kártérítés – és ezen felül a tiszta nyereség kiadása – vagy a gazdagodás megtérítése helyett pedig engedte a méltányos díjazás megfizetésének a követelését is.⁶⁴ A magánjogi gondolkodásnak a büntetőjogi szankcionálás területén megfigyelhető előretörése a

⁵⁷ Palágyi i. m. (40. l.) 47.

⁵⁸ Tervezet, 26. §.

⁵⁹ Uo., 97. §.

⁶⁰ Uo., 35. §.

⁶¹ Vö. Palágyi i. m. (40. l.) 31.

⁶² Ugyanerre utal, hogy *de lege ferenda* tanulmányának címében is a „szerzői magánjogunk” kifejezést alkalmazta Balás.

⁶³ Tervezet, 65. § (1) bekezdés.

⁶⁴ Uo., 66. § (4)–(5) bekezdés. Vö. Balás P. i. m. (1. l.) 46–47.

büntetőeljárás megindításának magánindítványhoz kötésével,⁶⁵ valamint a vagyoni és a személyhez fűződő jogokkal kapcsolatos bitorlások eseteinek az elhatárolásával⁶⁶ is szemléltethető.⁶⁷

4. Záró gondolatok

A jelen tanulmány rövid, tömör – nem tagadottan szelektív – áttekintését adta a Balás P. Elemér által jegyzett törvényjavaslat szövegének, valamint – és különösen – az annak megalkotása mögött húzódó történeti és technológiai okoknak. A tömörség ellenére is a bemutatottak elegendőnek mutatkoztak annak igazolására, hogy a Tervezet, szerzőjének eredeti célkitűzésével összhangban, nem pusztán novelláris módosítása lett volna az 1921-es jogszabálynak. A felvázolt koncepció ízig-vérig reformer elképzeléseket tartalmazott mind terminológiájában, mind szerkesztésében, és ami a legfontosabb, érdemi rendelkezései között.

Az, hogy a Tervezetről végül ‘nem lett semmi’, számos okkal magyarázható. A világháború közeledtével – a német hatások felerősödésének időszakában – talán nem szolgált kiváló ajánlólevélként, hogy a felvázolt reformelképzelések közül számos volt visszavezethető (akár közvetlenül, akár a lengyel minta okán) a francia szerzői jogra. Ugyancsak nem sokkal a reformkoncepció elkészültét követően távozott Balás az Igazságügyminisztériumból, és folytatta jogászai munkáját a Kúrián.⁶⁸

Ezzel együtt – vagy épp ezért – szerencsések lehetünk, hogy Balás már a *de lege ferenda* tanulmányában betekintést engedett a koncepció tervezett tartalmába, majd a világháborút követően kiadatta a Tervezetet az eredetivel megegyező tartalommal. Azt csak találgatni lehet, lett volna-e nagyobb visszhangja a munkájának, ha Balás nem hunyt volna el még ugyanebben az évben. És ha már találgathatunk, akkor a válasz egyértelműen igenlő lenne. Mi sem igazolja ezt jobban, mint hogy végül az 1969-es Szjt. is számos elemében merített Balás gondolataiból. Nem elsősorban az alkalmazott terminológiát illetően, hanem elsődlegesen a szerkezeti és tartalmi elemei kerültek beillesztésre a harmadik Szjt.-be. Végző soron kijelenthető, hogy Balás P. Elemér törvénytervezete – a haladás, a modernitás iránti elkötelezettsége és a gyakorlatias, realitások iránti érzékenysége okán – a magyar szerzői jog *de lege ferenda* javaslatainak egyik legékesebb darabja.

⁶⁵ Tervezet, 83. §.

⁶⁶ Vö. uo., 78–79. §§.

⁶⁷ Ez a logika egyébként megfelel a hatályos büntetőjogi szabályozásban is fellelhető bitorlás (amely hagyományosan a személyhez fűződő jogok plagizálásával állítható párhuzamba) és szerzői joghoz kapcsolódó (vagyoni) jogok megsértése vétségeinek az elhatárolásában. Lásd 2012. évi C. törvény a Büntető törvénykönyvről, 384–385. §§.

⁶⁸ Juhászné Zvolenszki Anikó: In memoriam Balás P. Elemér (Halálának ötvenedik évfordulójára). *Jogtudományi Közlöny*, 1998/5., 174.